

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของหมู่บ้านกลองยาวแห่ง
บ้านตลาด ตำบลบ้านหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

The Development of Sustainable Cultural Tourism at Klong Yao Village of
Baan Talad, Banwhay Sub-district, Wapipatum District, Mahasarakham Province

เมษ์ธาวิณ พลโยธี*

Maythawin Polnyotee*

คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Tourism and Hotel Management, Mahasarakham University

Email: maythawin.hos.msu@gmail.com

ชัชชาภา เล่ห์รักษา

Chichaya Leruksa

คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Tourism and Hotel Management, Mahasarakham University

Email: Ashley_lv@hotmail.com

Received : 13 มิถุนายน 2562

Revised : 2 กันยายน 2562

Accepted : 3 กันยายน 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาด 2) เสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานซึ่งใช้เทคนิคการวิจัยแบบ PAR (Participatory Action Research) และ AIC (Appreciation, Influence, Control) เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถามเก็บข้อมูลกับประชาชนในพื้นที่ 158 คน และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเก็บข้อมูลกับผู้นำชุมชน 3 คน ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาดตามเกณฑ์มาตรฐาน 5 ด้านในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม (3.37) ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนคือ กระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยว ในทุกๆขั้นตอนอันประกอบไปด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และ 4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ นอกจากนี้ประชาชนควรร่วมกันประชุมสัมมนาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน อันเป็นการประสานแนวคิดของคนในชุมชนให้เห็นเป็นภาพเดียวกัน และ

นำไปสู่การกำหนดเป็นเป้าหมาย และทิศทางของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดความยั่งยืนโดยให้สอดคล้องตามมาตรฐานทั้ง 5 ด้านขององค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, การพัฒนาการท่องเที่ยว, หมู่บ้านคลองยาวแห่งบ้านตลาด

Abstract

This research aimed to 1) investigate the current situation of sustainable cultural tourism destination at Klong Yao village of Baan Talad and 2) propose the guideline of sustainable cultural tourism development based on people's participation. Mixed method was utilized meanwhile the PAR (Participatory Action Research) and the AIC (Appreciation, Influence, Control) were used as a research techniques. The research instruments are 1) a set of questionnaire which was used for collecting data with 158 local people and 2) a structured interview which was used for collecting data with three community leaders. The result of this research revealed that the overview of the current tourism situation in five aspects of tourism management by local people standard criteria were at excellent level (3.37). In order to achieve that, the guideline of sustainable cultural tourism development are encouraging people participate in tourism management in all stages which are 1) participation in problem and the reason of problem finding 2) participation in planning and decision 3) participation in operation and 4) participation in benefit distribution. Moreover, people should set the meeting to indicate the tourism vision by themselves. It can unite the opinion of local people in tourism management. At the same time, it leads to tourism direction and goal identification by local people in the sustainable way relate to the five aspects of the tourism management standard criteria which managed by Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization).

Keywords: Cultural tourism, Sustainable tourism management, tourism development, Klong Yao village of Baan Talad

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็น

ผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

มหาสารคาม เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ใจกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีบรรยากาศเต็มไปด้วยความสงบ และเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงได้ชื่อว่าเป็น ตักศิลาแห่งอีสานเนื่องจากมีสถาบันการศึกษาอยู่มากมายหลายแห่ง และมหาสารคามยังถูกจัดให้เป็นจังหวัดที่ประชาชนมีความสุขมากที่สุดในประเทศโดยมีดัชนีชี้วัดที่นำไปสู่ความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวหากเดินทางมาเยือนมหาสารคาม เช่น ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ, เหตุการณ์บ้านเมืองสงบสุข, มีสภาพแวดล้อมที่ดี และมีชีวิตปลอดภัย เป็นต้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) ทั้งนี้จังหวัดมหาสารคามมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม และยังคงความสวยงามดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยือน เช่น กุสันตร์ตัน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ภูมุนาค (ปราสาทคูบ้านเขวา) สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสานซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พระธาตุนาคูน หมู่บ้านหัตถกรรมหนองเขื่อนช้าง หมู่บ้านทอเสื่อกกบ้านแพง พระพุทธรูปยืนมงคล, พระพุทธรูปมิ่งเมือง หรือ พระพุทธรูปสุวรรณมาลี หมู่บ้านปั้นหม้อ และหมู่บ้านกลองยาวที่บ้านตลาด อำเภอวาปีปทุม เป็นต้น (เมษธาวิณ พลโยธี และคณะ, 2552)

กลองยาวถือเป็นเครื่องดนตรีที่สร้างความสนุกสนานให้กับทุกเทศกาลงานบุญ โดยเฉพาะที่บ้านตลาด อ.วาปีปทุม จ.มหาสารคาม ที่หมู่บ้านนี้มีการผลิตกลองยาวส่งขายมานานเป็นเวลากว่าร้อยปี โดยในแต่ละปีจะมีการจัดงานเทศกาลกลองยาว ภายใต้ชื่อ “ออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นเมือง” ซึ่งได้กำหนดจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยมีนายสุรศักดิ์ ชาญยุทธ นายอำเภอวาปีปทุมในขณะนั้น เป็นผู้ริเริ่มจัดงานเพื่อเผยแพร่การละเล่นกลองยาวของชาววาปีปทุม ให้รู้จักกันอย่างแพร่หลายและจัดต่อเนื่องเรื่อยมา โดยการจัดงานในปี 2560 ถือเป็นงานจัดงานเป็นครั้งที่ 22 โดยในงาน “ออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีพื้นเมือง” จะมีกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ เช่น ขบวนแห่ และการแสดงกลองยาวจากชาววาปีปทุมหลายร้อยชีวิต โดยนักแสดงล้วนเป็นชาววาปีปทุม รวมถึงเยาวชนที่พร้อมใจกันแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองและชุดโบราณ มาร่วมเล่าเรื่องราววิถีชีวิตคนวาปีปทุมตั้งแต่อดีตที่ผูกพันอยู่กับกลองยาว ผ่านชุดการแสดงต่างๆ การแสดงแสง สี เสียง การประกวดแสดงกลองยาวซึ่งถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การประกวดขวัญใจกลองยาว การออกร้านแสดงนิทรรศการของดีของเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และส่วนราชการต่างๆ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน การประกวดผลผลิตทางการเกษตรซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นการส่งเสริม และอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมการทำกลองยาว ให้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามการส่งเสริมและอนุรักษ์การผลิตกลองยาว และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับกลองยาวของชุมชนหมู่บ้านกลองยาวที่บ้านตลาด ตำบลบ้านหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคามนั้นยังขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนทุกระดับในการสืบสานวัฒนธรรมชุมชน เช่น การผลิตกลองยาวด้วยมือ การร่ายรำประกอบกลองยาว การทอผ้าพื้นเมืองและการแต่งกายชุดพื้นเมือง ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวล้วนเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มี

ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะชุมชนที่จะสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมหมู่บ้าน ซึ่งในปัจจุบันวัฒนธรรมชุมชนนี้มีแต่เพียงผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเท่านั้นที่เป็นผู้สืบสานและเห็นความสำคัญ ในขณะที่เยาวชนนั้นมีส่วนร่วมเพียงการเข้าร่วมกิจกรรมประจำปีที่ดีขึ้นโดยภาครัฐ เช่น การเข้าร่วมขบวนแห่ และการแสดงต่างๆ ซึ่งเป็นการเข้าร่วมที่ไม่ได้ลุ่มลึกแต่อย่างใด และไม่ได้เป็นการเข้าร่วมการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว หรือเป็นบุคคลากรที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่แต่อย่างใด ภูมิปัญญาการทำกลองยาวหรือแม้แต่วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกลองยาวก็ย่อมเสื่อมเสียต่อการสูญสลายไป

ดังนั้นการศึกษาสภาพปัจจุบันหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาด ตำบลบ้านหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคามในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนจึงถือเป็นประเด็นอันนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนนี้ให้มีความยั่งยืนต่อไป โดยวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาด และ 2) เสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยแนวทางนี้จะทำให้ประชาชนในพื้นที่เล็งเห็นถึงความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่มากขึ้น และทั่วถึง อีกทั้งยังเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแก่ชุมชนอื่นต่อไป

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความตั้งใจ และความสนใจทั้งหมดหรือบางส่วน อันเป็นการเพิ่มความปีติยินดี พึงพอใจของคนที่มีต่อแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรม (Richards, 1999) และเป็นการเคลื่อนไหวของผู้คนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยกระตุ้นทางด้านวัฒนธรรม เช่น การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Study Tour) การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล การเข้าเยี่ยมชมอนุสรณ์สถาน การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติ หรือศึกษาขนบธรรมเนียม ความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา (World Tourism Organization (UNWTO), 2017) นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียม ประเพณี (ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, 2556)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน กำหนด ทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของในการจัดการ ดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน องค์ประกอบหลักของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) มีอยู่ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) ด้านองค์กรชุมชน 3) ด้านการจัดการ 4) ด้านการเรียนรู้ (พจนานุกรม, 2546) นอกจากนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism – CBT) เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว (ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2555)

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) คือการท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพราะสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย และธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุง คุณภาพให้ได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมอเพียงพอ แต่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่น้อยที่สุดอย่างยั่งยืนยาว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542) ทั้งนี้การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ควรมีลักษณะและองค์ประกอบดังต่อไปนี้ 1) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่อง (Continuity) 2) เป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (Quality) และ 3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความสมดุล (Balance) (อุษาวดี พูลพิพัฒน์ผล, 2545)

การมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนคือการแบ่งอำนาจในการกำหนดนโยบายและตัดสินใจในการกำหนดหรือจัดสรรทรัพยากร ซึ่งจะไม่สามารถทำได้โดยขาดความเข้าใจร่วมกัน ได้จิตสำนึกในการประสานงานกัน โดยร่วมมือกันของบุคคลส่วนใหญ่ที่แสดงออกโดยผ่านกลุ่มตัวแทนในการกำหนด และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ซึ่งจะทำให้บุคคลและกลุ่มสามารถตัดสินใจในสิ่งที่กระทบเขา โดยเฉพาะผลประโยชน์ที่เขาควรได้รับจากการบริการต่างๆ ซึ่งประชาชนจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องในทุกตอนของการพัฒนา คือ 1) การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการพัฒนา 2) การจัดลำดับ 3) การวางแผน 4) การปฏิบัติตามแผน และ 5) การให้ได้ว่ามาซึ่งความรู้ที่นำไปสู่หลังการพัฒนา (Kasperson, R.E. & Breitbal., 1985) นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเราให้กระทำ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทั้งยังทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มนั้นด้วยโดยเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมอย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม 2) ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม และ 3) ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (ยรรยง กางการ, 2544)

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวิจัยหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) และกระบวนการมีส่วนร่วมแบบ A-I-C (Appreciation, Influence, Control)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยที่นำแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานกันคือการปฏิบัติการ (Action) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการ และคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) อันเป็นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัยในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่งแล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2531) ทั้งนี้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยที่พยายามศึกษาชุมชน โดยที่ทุกขั้นตอนดังกล่าวสมาชิกชุมชนเข้าร่วมด้วย อันเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ ได้พัฒนาตนเองในการทำงานพัฒนา (ชัชวาลย์ ทัดศิริวัช, 2552) ผ่านกระบวนการ A-I-C ที่เป็นการประชุมที่ก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันเพื่อจัดทำแผน โดยเป็นวิธีการที่เปิดโอกาส ให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยน ความรู้ประสบการณ์ นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่จะทำให้เกิดความเข้าใจ ถึงสภาพปัญหา ความต้องการข้อจำกัด และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ เป็นกระบวนการที่ช่วยให้มีการระดมพลังสมองในการศึกษา วิเคราะห์พัฒนาทางเลือก เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา เกิดการตัดสินใจร่วมกัน เกิดพลังของการสร้างสรรค์และรับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น (ประชาสรรค์ แสนภักดี, 2546)

เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นถือเป็นหลักเกณฑ์ที่จะช่วยประเมินว่าชุมชนมีจุดแข็ง จุดอ่อนในประเด็นใด เพื่อให้ อพท.สามารถเติมเต็มและเสริมสร้างศักยภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนฉบับนี้ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของ อพท. โดยวัตถุประสงค์ของการพัฒนา มีด้วยกัน 3 ข้อ คือ 1) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน 2) เพื่อเป็นเครื่องมือวัดระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน และ 3) เพื่อเป็นเกณฑ์พิจารณารางวัลการพัฒนา DASTA CBT AWARDS เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผน ดำเนินการ และประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของอพท. โดยมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังนี้ 1) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีการจัดการอย่างยั่งยืน 2) การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น สังคมและคุณภาพชีวิต 3) การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และ 5) ด้านบริการและความปลอดภัย (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)(อพท.), 2558)

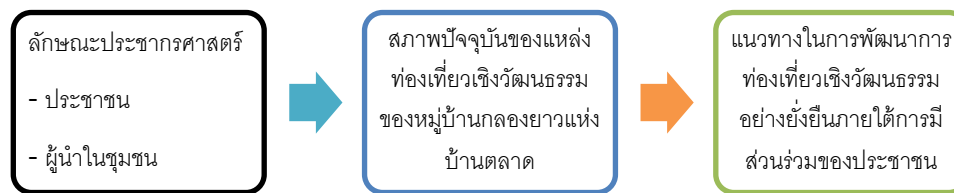
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การที่ประชาชนในชุมชนมีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และการมีทัศนคติในเชิงบวก หรือทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว ก็จะเป็นแรงผลักดันที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน ทั้งนี้การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ในด้านการวางแผน ด้านการดำเนินการ

และด้านการรับผลประโยชน์ จะทำให้ประชาชนสามารถพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการทรัพยากรในชุมชนของตน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการดำรงชีพของตน รวมถึงประโยชน์ที่จะเกิดเป็นผลตามมาต่อสังคมและประเทศชาติบ้านเมือง (ประภาส อินทนปสานัน, 2546) ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป (กาญจนา แสงลิมสุวรรณ และ ศรันยา แสงลิมสุวรรณ, 2555)

กรอบแนวคิดของการศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชาชนหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาด ตำบลบ้านหวายจำนวนครัวเรือน 74 ครัวเรือน จำนวนประชากร ชาย 126 คน หญิง 135 คน รวมทั้งสิ้น 261 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวาย, 2562) ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประชาชนบ้านตลาด (Sample Size) คำนวณโดยใช้สูตร Taro Yamane (นราศรี ไววนิชกุล และชูศักดิ์ อุดมศรี, 2552) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % คำนวณขนาดตัวอย่างตามสูตรดังกล่าว แล้วปรับเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 158 คน จึงใช้เป็นขนาดตัวอย่างของบ้านตลาด โดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Random Sampling) ทั้งนี้ลักษณะประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกแบ่งออกเป็น

- เพศ ประกอบด้วย 1) เพศชาย และ 2) เพศหญิง
- อายุ ประกอบด้วย 1) อายุไม่เกิน 20 ปี 2) อายุ 21-30 ปี 3) อายุ 31-40 ปี 4) อายุ 41-50 ปี 5) อายุ 51-60 ปี และ 6) อายุ 61 ปีขึ้นไป
- การศึกษา ประกอบด้วย 1) ประถมศึกษา 2) มัธยมศึกษาตอนต้น 3) มัธยมศึกษาตอนปลาย 4)ปริญญาตรี และ 5) ปริญญาโท
- อาชีพ ประกอบด้วย 1) นักเรียน/นักศึกษา 2) ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างของรัฐ 3) ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย 4) พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน 5) เกษตรกร และ 6) แม่บ้าน/พ่อบ้าน/ว่างงาน
- รายได้ ประกอบด้วย 1) ไม่เกิน 10,000 บาท 2) ระหว่าง 10,001-20,000 บาท 3) ระหว่าง 20,001-30,000 บาท 4) ระหว่าง 40,001-50,000 บาท และ 5) มากกว่า 50,000 บ.

1.2 ผู้มีบทบาทสำคัญด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 3 คนประกอบด้วย 1) ประธานกลุ่มผลิตกลองยาวแห่งบ้านตลาด 2) ผู้ใหญ่บ้านบ้านตลาด และ 3) ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวาย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย

ก. แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งได้สร้างตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วนคือ 1) ข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วยเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และ รายได้ ซึ่งมีลักษณะของคำถามแบบเลือกตอบ ใช้สถิติความถี่และร้อยละในการวิเคราะห์และแปลผล และ 2) ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ด้าน โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละเป้าประสงค์ของแต่ละด้านมีคะแนนเต็ม 4 คะแนน ซึ่งคะแนนเต็มในแต่ละด้านมีดังนี้ (อพท., 2558)

ด้านที่ 1 ด้านกลุ่มท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน มี 9 เป้าประสงค์คะแนนเต็ม 36
คะแนน

ด้านที่ 2 ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดีมี 4 เป้าประสงค์คะแนนเต็ม 16
คะแนน

ด้านที่ 3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมมี 3 เป้าประสงค์คะแนนเต็ม 12
คะแนน

ด้านที่ 4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน 5
เป้าประสงค์คะแนนเต็ม 20 คะแนน

ด้านที่ 5 ด้านการบริการและความปลอดภัยมี 7 เป้าประสงค์คะแนนเต็ม 28 คะแนน

เมื่อได้คะแนนรวมในแต่ละด้านแล้วให้นำไปหารจำนวนเป้าประสงค์ของแต่ละด้าน จากนั้นนำคะแนนที่ได้ไปแปลผลเป็นระดับดังนี้

คะแนน	ระดับ
3.01 - 4	ดีเยี่ยม
2.01 - 3	ดี
1.01 - 2	พอใช้
0.00 - 1	ควรปรับปรุง

ข. แบบสัมภาษณ์ (Interview) และ ค. การสนทนากลุ่ม (Group Discussion) โดยเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการประเมินสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ด้านดังนี้ 1) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการจัดการอย่างยั่งยืน 2) ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี 3) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม 4) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และ5) ด้านบริการและความปลอดภัย ซึ่งแปลผลโดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มมาสรุปเป็นความเรียงโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

2.2) วิธีการสร้างเครื่องมือ

- ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย

- กำหนดกรอบเนื้อหาของแบบสอบถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการปรับปรุงแก้ไข

2.3) การทดสอบเครื่องมือ

- การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ 1) แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา 2) นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการตรวจสอบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา 3) ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ก่อนจะนำไปทดสอบ และ 4) นำแบบสอบถามไปทดสอบ (Try out) กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือได้ต่อไป

- การหาความเชื่อถือได้ (Reliability) โดยกำหนดแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามไปทดสอบกับตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำคำตอบของแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้อง และนำมาวิเคราะห์ทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์ หาค่าความเชื่อถือได้ โดยใช้คอมพิวเตอร์คำนวณตามโปรแกรม SPSS for Windows หาค่า Reliability Coefficients ทั้งชุดแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามจะต้องมีค่า Alpha ตั้งแต่ 0.75 ขึ้นไป จึงจะถือว่านำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ (รวิชัย งามสันติวงษ์, 2542)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บข้อมูลทั้ง 3 วิธี ประกอบด้วย การเก็บแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มกระทำในช่วงเวลาตั้งแต่เดือนตุลาคม 2561 – กุมภาพันธ์ 2562

3.2 นำแบบสอบถามไปสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาดตำบลบ้านหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม

3.3 นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์และจัดสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชนทั้ง 3 คน

4. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 คุณลักษณะประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส สถานภาพทางสังคม ใช้สถิติ ร้อยละ

4.2 สภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.3 รวบรวมข้อเสนอแนะในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชน จากแบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มมาสรุปรวมโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 55.7) รองลงมาเป็นเพศชาย (ร้อยละ 44.3) โดยคนในชุมชนส่วนใหญ่มีอายุ 41-50 ปี (ร้อยละ 39.2) รองลงมาคืออายุ 51-60ปี (ร้อยละ 30.4) คนในชุมชนส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 56.9) รองลงมาคือมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 24.1) คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 50.6) และรองลงมาประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย (ร้อยละ 22.2) รายได้ต่อเดือนของคนในชุมชนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาท (ร้อยละ 49.4) รองลงมาไม่มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท (ร้อยละ 28.5)

2. สภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาด

ภาพรวมของผลการประเมินสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาด ตำบลบ้านหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ด้านขององค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) มีค่าคะแนน 3.37 ซึ่งอยู่ในระดับดีเยี่ยม โดยด้านที่มีคะแนนสูงสุดคือ ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี (3.61) รองลงมาคือ ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม (3.47) ซึ่งทั้งสองด้านอยู่ในระดับดีเยี่ยม ทั้งนี้ด้านที่มีคะแนนน้อยที่สุดคือ ซึ่งด้านกลุ่มท่องเที่ยวมีการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน (3.19) อยู่ในระดับดีเยี่ยมเช่นกัน ทั้งนี้ผลประเมินดังกล่าวเป็นการประเมินตนเองของประชาชนในพื้นที่และผู้นำชุมชนซึ่งเกิดจากผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม ทั้งนี้ทั้งสองกลุ่มตัวอย่างมองเห็นถึงศักยภาพและสภาพปัจจุบันของชุมชนของตนในการจะพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนได้ในอนาคต แต่ทั้งสองกลุ่มตัวอย่างยังไม่มีแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้นำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลมานำเสนอในรูปแบบแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

3. แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน มีดังนี้

3.1 **กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีการจัดการอย่างยั่งยืน** โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกๆ ขั้นตอนอันประกอบไปด้วย 1) **การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา** โดยผู้นำชุมชนควรมีการกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาดร่วมค้นหาปัญหาต่างๆที่ทำให้หมู่บ้านของตนเองไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่องแม้จะมีทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรมที่โดดเด่น เช่น การทำกลองมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ มีการร่ายรำพื้นถิ่นประกอบกลองยาว มีการทำอาหารพื้นถิ่น และมีวิถีชีวิตเกษตรดั้งเดิม 2) **การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผน** ผู้นำชุมชน และประชาชนต้องร่วมกันตัดสินใจและวางแผนการดำเนินการแก้ไขปัญหาตามหมวดหมู่ และลำดับประเด็นที่ เช่น ปัญหาการขาดความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน การขาดความร่วมมืออย่างทั่วถึงของคนในชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน และการไม่เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมการทำกลองของเยาวชน 3) **การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ** เมื่อคนในชุมชนทราบถึงปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนของตนแล้ว ควรเร่งดำเนินการในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ข้างต้น เช่น การขอความร่วมมือจากสถานศึกษาในการมาให้ความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวแก่คนในชุมชน การกระจายหน้าที่และบทบาทแก่คนในชุมชนตามศักยภาพและความสามารถให้ทั่วถึง และทุกระดับ เพื่อให้ทุกคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว และสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งจะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจแก่คนในชุมชน 4) **การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์** โดยการจัดตั้งสหกรณ์หรือชมรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาด โดยมีบุคลากรในการดูแลผลประโยชน์ที่ได้รับความไว้วางใจจากคนในชุมชน ซึ่งอาจเกิดจากการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งจากคนส่วนใหญ่ที่เห็นชอบ

ทั้งนี้การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนโดยชุมชนของหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาดควรดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการ ภายใต้การมีส่วนร่วมของ ผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่มส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นต้น และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ครูอาจารย์ในโรงเรียน ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ร่วมกันประชุมสัมมนาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน อันเป็นการประสานแนวคิดของคนในชุมชนให้เห็นเป็นภาพเดียวกัน และนำไปสู่การกำหนดเป็นเป้าหมาย และทิศทางของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

3.2 **การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น สังคมและคุณภาพชีวิต** ชุมชนหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาดควรมีการจัดการด้านผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่เป็นรายได้จากการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เหมาะสม เช่น รูปแบบสหกรณ์ชุมชน หรือสหกรณ์กลุ่มต่างๆด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น เพื่อให้สมาชิกสหกรณ์ได้รับผลประโยชน์ที่เป็นรายได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โปร่งใสและตรวจสอบได้ มีบัญชีรายรับรายจ่ายที่ชัดเจน มีเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่ในการจัดสรรประโยชน์ ทั้งรายได้ที่ตกแก่ตัวบุคคล และรายได้ที่จะนำไปพัฒนาชุมชน

3.3 **การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม** ชุมชนหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาดมีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมการทำกลอง วิถีชีวิตเกษตรดั้งเดิม ดังนั้นการนำเสนอกิจกรรม

หลัก และกิจกรรมเสริมที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้และปฏิบัติได้ขณะมาท่องเที่ยวในชุมชน จะนำมาซึ่งการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน และให้นักท่องเที่ยวได้สามารถเดินทางมาเยือนชุมชนได้อย่างต่อเนื่องแม้ไม่ใช่ฤดูท่องเที่ยว เช่น กระบวนการทำกลองชนิดต่างๆ ชมวิถีชีวิตรอบหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาด วิธีการทำการเกษตรแบบดั้งเดิม การประกอบอาหารจากวัตถุดิบพื้นถิ่น การแสดงละเล่นหรือการรำรำพื้นเมืองดั้งเดิม การพำนักในชุมชนเพื่อเรียนรู้วิถีชุมชน (Homestay) การศึกษาระบบนิเวศป่าชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้ขีดจำกัดที่สามารถรองรับได้ (Tourism carrying capacity) เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน

3.4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ชุมชนหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาดยังคงมีทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ยังคงความสมบูรณ์ ดังนั้นควรมีการจัดทำคู่มือท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้องในขณะที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน นอกจากนี้ควรมีการกำหนดพื้นที่ต่างๆ ให้ชัดเจน (Zoning) เพื่อจะสามารถจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่ และจะได้ไม่กระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน นอกจากนี้ควรมีการจัดทำป้ายสื่อความหมายในพื้นที่ธรรมชาติ (Interpretation sign) เพื่อให้คนในชุมชน และนักท่องเที่ยวเกิดความรู้และตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และควรมีการดำเนินการออกกฎระเบียบ และบทลงโทษเพื่อมิให้ทุกคนในชุมชน และบุคคลภายนอกทำลายหรือทำกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

3.5 ด้านบริการและความปลอดภัย จากการลงพื้นที่วิจัยแม้สภาพปัจจุบันของหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาดจะมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือนได้ แต่ยังมีปัญหาด้านการบริการและความปลอดภัยที่ควรได้รับการปรับปรุงคือ **1) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว** ควรมีการปรับปรุงป้ายบอกทางตลอดเส้นทางที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว โดยอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐ หรือขอความร่วมมือจากภาคเอกชนในการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา ทั้งนี้การพัฒนาป้ายบอกทางต้องอยู่บนพื้นฐานวิชาการและหลักสากล เช่น ขนาดตัวอักษร สีตัวอักษร สีพื้นหลัง วัสดุที่ใช้จัดทำ นอกจากนี้ควรมีนำอัตลักษณ์ของหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาดมาตกแต่งเพื่อก่อให้เกิดความน่าดึงดูดใจ ในด้านการเข้าถึงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องพัฒนาเว็บไซต์ของหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาดให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ ทั้งนี้เว็บไซต์ควรมีสองภาษาทั้งไทย และอังกฤษ **2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว** ผู้นำชุมชนและประชาชนควรร่วมมือกันเขียนแผนหรือโครงการเพื่อเสนอของบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐในการจัดทำคู่มือท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาด เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ขณะเดินทางท่องเที่ยวและสามารถปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้อง และควรมีการเสนอของบประมาณรายปีเพื่อพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ทั้งนี้ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกจะต้องอยู่บนพื้นฐานวิชาการและเป็นหลักสากลที่อำนวยความสะดวกให้แก่คนทุกเพศทุกวัย และทุกสภาพร่างกาย (Universal design) การอบรมบุคลากรทางการท่องเที่ยวทั้งในด้านการบริการท่องเที่ยว และทักษะทางภาษา เพื่อที่จะสามารถอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้อย่างเท่าเทียมกันและมีประสิทธิภาพ และ **3) ด้านความปลอดภัย** ควรมีการจัดอาสาสมัครชุมชนในการดูแลความเรียบร้อยในชุมชนและ

แหล่งท่องเที่ยว และควรจัดทำป้ายแจ้งเตือน หรือประชาสัมพันธ์การปฏิบัติตัวขณะท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนในการดูแลทรัพย์สินและชีวิตของตน

อภิปรายผล

สภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาด ตำบลบ้านหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ด้านขององค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม (3.47) อยู่ในระดับดีเยี่ยม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์ นั่นคือการทำกลองชนิดต่างๆด้วยมือ โดยสืบทอดภูมิปัญญาและพัฒนาการของกลองยาวและการละเล่นกลองยาว ของอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคามนั้นเกิดขึ้นมาสมัยใดไม่ปรากฏ แต่คงมีมาพร้อมกันกับชุมชนอื่นอันคู่กับวัฒนธรรมของผู้คนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน การละเล่นกลองมีความสัมพันธ์กับประเพณีในทางพระพุทธศาสนานิยมสืบต่อกันเรื่อยมา ก่อนที่จะกลายมาเป็นเทศกาลของอำเภอ (สิทธิศักดิ์ จำปาแดง, 2561) ในการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้น โดยให้มีการคัดเลือกตัวแทนจากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง ประกอบด้วย กลุ่มหัวหน้าวงกลองยาว และกลุ่มผู้ผลิตกลองยาว เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในคณะกรรมการจัดงาน และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ขณะจัดงานประเพณี) เพื่อให้ตัวแทนเหล่านั้นเข้าไปมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ เป็นปากเป็นเสียง เป็นตัวแทนกลุ่มของตนเองในการเสนอแนะ ดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมกลองยาวในการจัดงานประเพณีให้คงอยู่และให้เกิดความเท่าเทียมในการมีส่วนร่วมตัดสินใจของผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มอย่างเสมอภาค (ทินกร น้อยดำแย, 2561) โดยจากผลการวิจัยพบว่าหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาดในส่วนของมาตรฐานด้านกลุ่มท่องเที่ยวมีการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนมีค่าคะแนนน้อยที่สุด (3.19) ดังนั้นในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาดควร 1) ประเมินความเป็นไปได้ของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) กำหนดวิสัยทัศน์ 3) กำหนดเป้าหมาย และ 4) เตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว (วีระพล ทองมา และประเจต อานาจ, 2547) ทั้งนี้ต้องส่งเสริมการทำกลองยาวให้คงอยู่สืบไป โดยควรส่งเสริมบุคลากรในการผลิตกลองยาวให้มีคุณภาพและหน่วยงานของรัฐควรเข้ามาให้การสนับสนุนในด้านเงินทุน และควรให้การส่งเสริมด้านการตลาดโดยจัดตั้งศูนย์ OTOP ประจำอำเภอวาปีปทุมขึ้นมาเพื่อจำหน่ายกลองยาวและทำการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายทั่วไป เช่น เว็บไซต์ หรือเว็บเพจสังคมออนไลน์ซึ่งจะทำให้ผู้ผลิตกลองยาวเกิดรายได้ที่มั่นคง และคนในชุมชนเห็นความสำคัญของการทำกลองยาว (สุมิตรา ทองพูล, 2554) รวมทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านกลองให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลภายนอก และแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้นต้องพัฒนาในทุกๆด้านตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้ 1)กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีการจัดการอย่างยั่งยืน 2)การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น สังคมและคุณภาพชีวิต 3)การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีการ

อนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม 4)ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และ 5)ด้านบริการและความปลอดภัย (อพท., 2558)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ภาพรวมของผลการประเมินสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านกลองยาว แห่งบ้านตลาดบ้านตลาด ตำบลบ้านหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ตามเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน 5 ด้านมีค่าคะแนน 3.37 โดยด้านที่มีคะแนนสูงสุดคือ ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี (3.61) รองลงมาคือ ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม (3.47) ซึ่งทั้งสองด้านอยู่ในระดับดีเยี่ยม ทั้งนี้ด้านที่มีคะแนนน้อยที่สุดคือ ด้านกลุ่มท่องเที่ยวมีการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน (3.19) อยู่ในระดับดีเยี่ยมเช่นกัน อย่างไรก็ตามแม้การประเมินตนเองจะอยู่ในระดับดีเยี่ยมในทุกด้าน แต่หมู่บ้านกลองยาว แห่งบ้านตลาดยังไม่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และขาดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว วัฒนธรรมภายใต้การมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน ดังนั้นผู้นำชุมชนควรมีการกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมค้นหาปัญหา ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ต้องร่วมกันตัดสินใจและวางแผนการดำเนินการแก้ไขปัญหาตามหมวดหมู่ และ ลำดับประเด็นที่สำคัญจากมากที่สุดไปถึ้น้อยที่สุด ต้องร่วมมือกันในการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน และควรมี การจัดการด้านผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่เป็นรายได้จากการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เหมาะสม เช่น รูปแบบ สหกรณ์ชุมชน

ในด้านแนวทางการพัฒนาด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดความยั่งยืนควรมีการ นำเสนอกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถปฏิบัติได้ขณะมาท่องเที่ยวในชุมชน และให้นักท่องเที่ยวได้สามารถเดินทาง มาเยือนชุมชนได้อย่างต่อเนื่องแม้ไม่ใช่ฤดูท่องเที่ยว ควรมีการปรับปรุงป้ายบอกทางตลอดเส้นทางที่เข้าถึงแหล่ง ท่อเที่ยว โดยอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐ หรือขอความร่วมมือจากภาคเอกชนในการสนับสนุนงบประมาณในการ พัฒนา ทั้งนี้การพัฒนาป้ายบอกทางต้องอยู่บนพื้นฐานวิชาการและหลักสากล ควรมีการจัดทำคู่มือท่องเที่ยวเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ขณะเดินทางท่องเที่ยวและสามารถปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้อง ควรมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ต่างๆด้านการท่องเที่ยว และสิ่งสำคัญคือควรมีการพัฒนาระบบดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและคนใน ชุมชน ทั้งนี้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมกันประชุมสัมมนาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน อัน เป็นการประสานแนวคิดของคนในชุมชนให้เป็นภาพเดียวกัน และนำไปสู่การกำหนดเป้าหมาย และทิศทางของการ จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาวิจัยกลยุทธ์การสร้างและนำเสนออัตลักษณ์ท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และรวมไปถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่างๆด้านการท่องเที่ยวให้เป็นเอกลักษณ์ เช่น กลองรูปแบบต่างๆ

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนหมู่บ้านกลองยาวแห่งบ้านตลาด ตำบลบ้านหวาย อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปีงบประมาณ 2561

รายการอ้างอิง

- กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ และ ศรันยา แสงลิ้มสุวรรณ (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. *วารสารนักบริหาร*. 32(4),139-146.
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2556). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2562, จาก <http://tourism-dan1.blogspot.com/>
- ชัชวาลย์ ทัดศิวัช. (2552). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR): มิติใหม่ของรูปแบบวิธีวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนระดับท้องถิ่น*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- ทินกร น้อยดำแย. (2561). การพัฒนางานออนซอนกลองยาวชาววาปีของดีที่บ้านจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 37(3), 28-39.
- ธวัชชัย งามสันติวงษ์. (2542). *Spss for windows : หลักการและวิธีใช้คอมพิวเตอร์ในงานสถิติเพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ 21 เซ็นจูรี่.
- นราศรี ไววนิชกุล และชูศักดิ์ อุดมศรี.(2552). *ระเบียบวิธีวิจัยธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- ประภาส อินทนปสาธน์. (2546). *การบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษาหมู่บ้านโคกโก่งอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์*. (รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยขอนแก่น. สาขาวิชาการบริหารพัฒนา.

- ประชาสรรค์ แสนภักดี. (2546). *เทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม*. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2561, จาก <http://www.prachasan.com/mindmapknowledge/aic.html>
- พจนา สอนศรี. (2546). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- เมษธาวิณ พลโยธี และคณะ. (2552). *ศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาชุมชนบ้านดอนมัน ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ยรรยง กางการ. (2544). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของหมู่บ้านรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติภูพาน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วีระพล ทองมา และ ประเจต อานาจ. (2547). *ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: รายงานผลการวิจัยมหาวิทยาลัยแม่ใจ.
- ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2555). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน*. ค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2562, จาก http://cbtnetwork.org/th/?page_id=45
- สิทธิศักดิ์ จำปาแดง. (2561). *กลองยาวในวิถีวัฒนธรรมของชาวอำเภอกวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม*. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 10(1), 91-109.
- สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2531). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุमितรา ทองพูล. (2554). *วัฒนธรรมกลองยาว : การแข่งขัน การอนุรักษ์ และพัฒนาเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม อำเภอกวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *ข้อมูลสถิติจากการสำรวจสุขภาพจิต (ความสุข) คนไทย*. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2561 จาก <http://service.nso.go.th/nso/web/survey/surpop2-4-10.html>
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(องค์การมหาชน)(อพท.). (2558). *คู่มือเกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน*. สืบค้นเมื่อ 13 มิถุนายน 2561. จาก <http://www.dasta.or.th/dastaarea7/attachments/article/228/SAR.pdf>
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวาย. (2562). *ประชากรตำบลบ้านหวาย*. สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2562, จาก <http://www.banwhay.net/people.html>
- อุษาวดี พูลพิพัฒน์. (2545). *การรับรู้ต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนปวนพูกิ่งอำเภอนองหิน จังหวัดเลย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Kasperson, R. E. & Breitbal. (1985). *Rural Development Participation Conceptual Measures for Project Feign*. Carnell University: Rural Development Committee.
- Richards, G. (1999). *Culture, Cultural Tourism and Identity*. Tilburg University, the Netherlands.

World Tourism Organization (UNWTO). (2017). *Tourism and Culture*. Retrieved from
<http://ethics.unwto.org/content/tourism-and-culture>